

Emilia Barej

Finansowa konkurencyjność miast : na przykładzie województwa zachodniopomorskiego

Ekonomiczne Problemy Usług nr 99, 5-15

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EMILIA BAREJ

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

FINANSOWA KONKURENCYJNOŚĆ MIAST – NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Wprowadzenie

W wyniku polityki państwa i Unii Europejskiej zmienia się konkurencyjne znaczenie regionu w Polsce. W opracowaniach dotyczących procesów dostosowawczych polskiej gospodarki do standardów Unii Europejskiej oraz transformacji systemowej gospodarki polskiej dominuje problematyka dotycząca konkurencyjności. Obserwuje się stale rosnące zainteresowanie pojęciem konkurencyjności, a także znaczeniem i zakresem zastosowań tego pojęcia w odniesieniu do jednostek przestrzennych.

Konkurencyjność jednostek przestrzennych jest najczęściej rozpatrywana w sferze społecznej i gospodarczej, bez podkreślenia znaczenia finansowej konkurencyjności, która nie została dotychczas szczegółowo zbadana i usystematyzowana w literaturze przedmiotu.

Celem opracowania będzie ocena wpływu czynników finansowych na konkurencyjność miast na przykładzie wybranych miast województwa zachodniopomorskiego.

1. Konkurencyjność miast

Konkurencja – jako podstawowy mechanizm gospodarki kapitalistycznej i konkurencyjność przedsiębiorstw jest rozpatrywana tradycyjnie na gruncie

mikroekonomii, natomiast konkurencyjność jednostek terytorialnych w obrębie danego państwa, w ujęciu miast i regionów, wchodzi w zakres badań mezoekonomicznych. Narastającej konkurencji między miastami sprzyja proces globalizacji gospodarki i rosnąca otwartość gospodarek lokalnych. Sukces gospodarczy miast zależy w coraz większym stopniu od samych miast, które poprzez szereg czynników mogą kształtować swoją konkurencyjność.

Konkurencyjność miast oznacza zdolność do przyciągania, jak również do zatrzymywania na swoim obszarze kapitału. Wykorzystując ogólne określenie konkurencyjności, jako zdolności do osiągania sukcesu w gospodarczej rywalizacji, za B. Winiarskim przyjęto pogląd, że konkurencyjność miast można traktować jako zdolność do tworzenia dla siebie, w stosunku do innych miast, możliwie najkorzystniejszej pozycji rankingowej w rozgrywającym się między nimi współzawodnictwie o przyciąganie na swój teren coraz to nowszych impulsów rozwojowych¹.

Miasta mogą konkurować o²:

- wzrost liczby turystów,
- inwestycje dające nowe miejsca pracy,
- nowych mieszkańców, którzy zapewniają wyższe dochody dla miasta, a także budują potencjał intelektualny, siłę roboczą, popyt wewnętrzny itd.,
- lokalizację instytucji oraz organizacji rządowych i pozarządowych, krajowych i międzynarodowych.

Biorąc pod uwagę rosnące znaczenie konkurencyjności miast, zasadne jest zbadanie, jakie czynniki konkurencyjności odgrywają wiodącą rolę w budowaniu pozycji konkurencyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu czynników finansowych.

2. Finansowe czynniki konkurencyjności miast

Wiele czynników, które wpływają na wizerunek miasta, to uwarunkowania od miasta niezależne, a więc można je jedynie rozpoznawać, ewentualnie prze-

¹ B. Winiarski, *Konkurencyjność: kryterium wyboru, czy kierunek strategii i cel pośredni polityki regionalnej?*, w: *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 1999, s. 26.

² Por. E. Glińska, M. Florek, A. Kowalewska, *Wizerunek miasta od koncepcji do wdrożenia*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 14.

widywać i próbować na nie oddziaływać. Istnieje też spora grupa czynników, na które miasto (decydenci) ma wpływ i których przebieg można świadomie zaplanować oraz tak nimi sterować, aby osiągnąć założony wizerunek miasta³.

Wewnętrzne finansowe czynniki konkurencyjności miast to takie, na które miasto ma bezpośredni wpływ (w porównaniu np. z przestrzennymi) oraz stymulują stosowanie pozostałych czynników (technicznych, społecznych, ekologicznych), stąd ich znaczenie w badaniu konkurencyjności miast.

Do wewnętrznych finansowych czynników konkurencyjności zaliczyć należy⁴: prowadzoną politykę inwestycyjną, pozyskiwanie środków ze źródeł zewnętrznych, elementy podatków, takie jak ulgi i zwolnienia podatkowe, obniżenia podatków, wydatki na promocję.

W ostatnich latach można zauważyć poprawiający się stan infrastruktury technicznej i społecznej w poszczególnych miastach. Wynika to z rosnących oczekiwań społeczności lokalnych i związane jest z dokonywaniem remontów i inwestycji, czyli ponoszeniem wydatków inwestycyjnych. Wydatki inwestycyjne są zaliczane do najbardziej efektywnych instrumentów oddziaływania na rozwój gospodarki miast⁵. Specyfika wydatków inwestycyjnych wynika z faktu, iż są to wydatki, których celem nie jest uzyskanie wymiernego zysku, jak ma to miejsce w przypadku inwestycji gospodarczych, lecz tworzenie niejako fundamentów pod inwestycje prywatne, poprawa standardu i warunków życia mieszkańców oraz skuteczniejsze wypełnianie przez władzę lokalną zadań publicznych⁶. Poprzez wydatki inwestycyjne władze miast mogą wpływać na pozyskiwanie potencjalnych inwestorów, turystów, mieszkańców, a tym samym na kształtowanie pozycji konkurencyjnej danego miasta.

Finansowanie zadań nałożonych na jednostki samorządu terytorialnego jest związane z koniecznością zapewnienia im różnorodnych źródeł dochodów, do których można zaliczyć środki publiczne (dochody publiczne, środki pocho-

³ E. Glińska, M. Florek, A. Kowalewska, *Wizerunek miasta...*, s. 119.

⁴ B. Filipiak-Dylewska, A. Szewczuk, *Finansowe i organizacyjne determinanty wzrostu konkurencyjności polskich miast i gmin*, Ogólnopolska Konferencja Przedkongresowa Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Szczecinie nt. Konkurencyjność polskiej gospodarki, PTE w Szczecinie, Szczecin 2010, s. 30; B. Filipiak, *Polityka finansowa władz samorządowych jako narzędzie podnoszenia konkurencyjności miast polskich*, w: *Konkurencyjność i potencjał rozwoju polskich metropolii – szanse i bariery*, red. S. Korenik, K. Szolek, KPZK PAN, Warszawa 2004, s. 69–77.

⁵ M. Kogut-Jaworska, *Instrumenty interwencjonizmu lokalnego w stymulowaniu rozwoju gospodarczego*, CeDeWu, Warszawa 2008, s. 104.

⁶ T. Wołowicz, *Finansowe instrumenty wspierania przedsiębiorczości przez gminy*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2005, nr 1 (19), s. 76.

dzące z budżetu Unii Europejskiej), środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi oraz przychody publiczne⁷. Ograniczone możliwości finansowania działalności rozwojowej ze środków własnych wymusiły konieczność pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych. Tak więc, jednym z finansowych czynników konkurencyjności są pozyskane środki zewnętrzne, które przeznaczane są na inwestycje, a tym samym wpływają na umacnianie pozycji konkurencyjnej miast.

Finansowym czynnikiem konkurencyjności miast są także elementy podatków. Jednostki samorządu terytorialnego na podstawie własnego prawodawstwa decydują o obciążeniu osób fizycznych i prawnych daniną publiczną w określonych granicach wyznaczonych przez stawki podatkowe, ulgi, zwolnienia i umorzenia. Wykorzystując narzędzia i instrumenty polityki podatkowej, władze miasta mogą wpływać na obecny i przyszły dobrobyt przez tworzenie warunków do podejmowania aktywności gospodarczej, a także wpływać na rozwój istniejących i nowych przedsięwzięć gospodarczych, sprzyjać napływowi zewnętrznych (krajowych i zagranicznych) inwestorów oraz aktywizować inwestorów wewnętrznych, wykorzystując narzędzia i instrumenty polityki podatkowej. Za pomocą instrumentów i narzędzi polityki podatkowej władze miast podejmują działania zmierzające do stworzenia przyjaznego inwestorom lokalnego systemu podatkowego⁸. Poprzez władztwo podatkowe i pomoc publiczną miasta mają możliwość kreowania swojej konkurencyjności.

Wydatki na promocję również mają wpływ na konkurencyjność miasta. W dyspozycji władz miast jest wiele możliwości promocji, jakie daje marketing terytorialny. Istotą jego i nadrzędnym celem jest zmiana postaw i zachowań podmiotów rynkowych, decydujących o przepływach głównych czynników rozwojowych i mających wpływ na kształtowanie praw i pojawianie się szans⁹. Silny, wyrazisty i unikatowy wizerunek w obliczu wzrastającej rywalizacji pomiędzy jednostkami terytorialnymi jest czynnikiem przewagi konkurencyjnej miast i regionów. Należy jednak podkreślić, że pożądaný wizerunek osiąga się

⁷ M. Boniecka, *Czynniki wpływające na dochody i wydatki miasta na prawach powiatu. Przypadek Torunia*, w: *Finansowanie samorządu gminnego. Studia przypadków*, red. S. Kańduła, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 7; B. Filipiak, *Strategie finansowania jednostek samorządu terytorialnego*, PWE, Warszawa 2008, s. 24.

⁸ B. Filipiak, *Strategie finansowania jednostek samorządu terytorialnego*, PWE, Warszawa 2008, s. 25, 80.

⁹ A. Szromnik, *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 50.

w długim okresie jako rezultat strategii kształtowania założonego obrazu miasta¹⁰.

3. Ranking finansowej konkurencyjności miast

Do zbadania wykorzystania finansowych czynników konkurencyjności przez miasta przyjęto 9 miast województwa zachodniopomorskiego. W celu zbadania finansowej konkurencyjności miast wykorzystano metodę rankingową.

W budowie rankingu finansowej konkurencyjności miast wykorzystane były dane z autorskiej ankiety wysłanej do badanych miast, Banku Danych Lokalnych (GUS) oraz informacji zawartych w sprawozdaniach z wykonania budżetu miasta dostępnych w Biuletynie Informacji Publicznej¹¹.

Wybrane do badania to 3 miasta na prawach powiatu: Szczecin, Koszalin, Świnoujście, natomiast pozostałe miasta posiadają status gminy miejskiej i należą do nich Stargard Szczeciński, Kołobrzeg, Szczecinek, Wałcz, Białogard, Świdwin. Okres badań to lata 2005–2010. W celu porównywalności badanych miast, finansowe czynniki konkurencyjności przedstawione zostały w przeliczeniu na mieszkańca. Zatem badane zmienne to:

1. X_1 – wydatki ogółem w przeliczeniu na mieszkańca,
2. X_2 – wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na mieszkańca,
3. X_3 – stosowane ulgi podatkowe w przeliczeniu na mieszkańca,
4. X_4 – stosowane zwolnienia podatkowe w przeliczeniu na mieszkańca,
5. X_5 – stosowane obniżenia podatków w przeliczeniu na mieszkańca,
6. X_6 – pozyskane środki zewnętrzne w przeliczeniu na mieszkańca,
7. X_7 – wydatki na promocję w przeliczeniu na mieszkańca.

Badane zmienne poddane zostały obróbce statystycznej – obliczono współczynnik zmienności dla poszczególnych lat. Obliczenia zamieszczono w tabeli 1.

¹⁰ E. Glińska, M. Florek, A. Kowalewska, *Wizerunek miasta...*, s. 29.

¹¹ Ze względu na obszerność danych źródłowych nie zostały one dołączone do opracowania.

Tabela 1

Współczynnik zmienności finansowych czynników konkurencyjności miast
w latach 2005–2010

Zmienne	Współczynnik zmienności					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
X ₁	36,7565	35,6761	37,7368	39,0996	46,2960	26,5162
X ₂	49,4133	56,6963	68,1559	70,6565	45,1942	47,0437
X ₃	58,7210	60,3401	60,9408	56,7655	57,6374	52,8821
X ₄	99,5903	75,8264	51,8738	86,6966	82,8258	101,8757
X ₅	100,4456	93,2964	104,1170	72,0063	152,9557	165,6163
X ₆	204,1176	109,8485	139,6653	259,4535	98,3828	124,4018
X ₇	72,2832	127,8889	116,9355	87,7182	83,6586	72,2832

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Statistica.

Dla poprawności badania cechy powinny być zróżnicowane. Wartość progowa współczynnika zmienności wyznaczona w badaniu wynosi 20%. Najwyższą wartość wskaźnika zmienności w latach 2005 i 2007–2008 posiadała zmienna X₆ (pozyskane środki zewnętrzne w przeliczeniu na mieszkańca), w 2006 roku zmienna X₇ (wydatki na promocję w przeliczeniu na mieszkańca), natomiast w latach 2009–2010 zmienna X₅ (stosowane obniżenia podatków w przeliczeniu na mieszkańca). Najniższą wartością wskaźnika zmienności w analizowanym okresie charakteryzowała się zmienna X₁ (wydatki ogółem w przeliczeniu na mieszkańca), jednak nie jest ona niższa od wartości progowej i nie została wykluczona z badania.

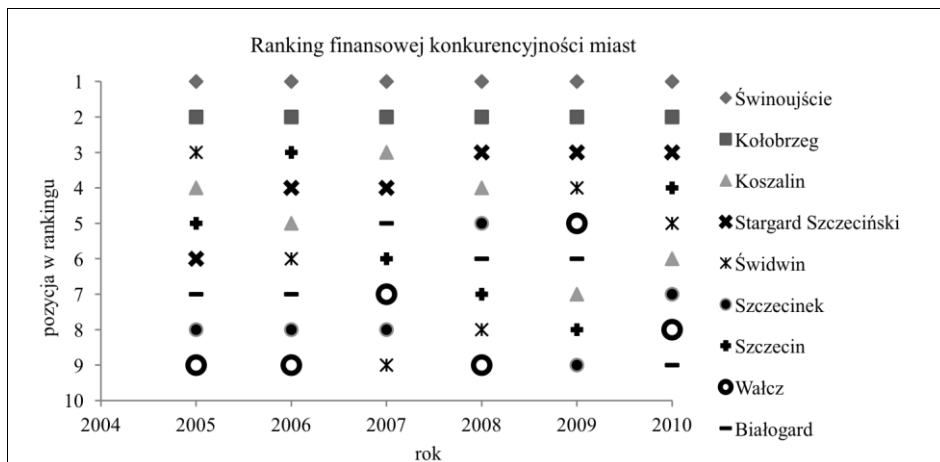
Przeprowadzono również badanie korelacji zmiennych i wyznaczono krytyczną wartość współczynnika korelacji na poziomie 0,9. Stosunkowo wysokim współczynnikiem korelacji charakteryzowały się następujące zmienne:

- w 2005 roku zmienne X₅ i X₆ (stosowane obniżenia podatków i pozyskane środki zewnętrzne w przeliczeniu na mieszkańca), których współczynnik korelacji był na poziomie 0,703,
- w 2006 roku X₆ i X₇ (pozyskane środki zewnętrzne i wydatki na promocję w przeliczeniu na mieszkańca), których współczynnik korelacji był na poziomie 0,852,
- w 2007 roku X₂ i X₇ (wydatki inwestycyjne i wydatki na promocję w przeliczeniu na mieszkańca), których współczynnik korelacji był na poziomie 0,906,

- w 2008 roku X_2 i X_7 (wydatki inwestycyjne i wydatki na promocję w przeliczeniu na mieszkańca), których współczynnik korelacji był na poziomie 0,880,
- w 2009 roku X_2 i X_7 (wydatki inwestycyjne i wydatki na promocję w przeliczeniu na mieszkańca), których współczynnik korelacji był na poziomie 0,813,
- w 2010 roku X_3 i X_6 (stosowane ulgi podatkowe i pozyskane środki zewnętrzne w przeliczeniu na mieszkańca), których współczynnik korelacji był na poziomie 0,696.

Z badania wyeliminowano zmienne X_2 i X_7 (wydatki inwestycyjne i wydatki na promocję w przeliczeniu na mieszkańca) dotyczące 2007 roku, których współczynnik korelacji w tym roku przewyższał wartość krytyczną, ustaloną na poziomie 0,9.

Dobre zmienne posłużyły do stworzenia rankingu finansowej konkurencyjności badanych miast województwa zachodniopomorskiego w latach 2005–2010. Ranking został ustanowiony jako iloraz zmiennych standaryzowanych przez ich liczbę, gdzie najwyższym wartościom odpowiada pierwsze miejsce w rankingu. Na rysunku 1 przedstawiono ranking finansowej konkurencyjności miast.

Rys. 1. Ranking finansowej konkurencyjności wybranych miast województwa zachodniopomorskiego w latach 2005–2010

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Statistica.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, w latach 2005–2010 w znacznym stopniu finansowe czynniki konkurencyjności wykorzystywane były przez Świnoujście i Kołobrzeg. Były to jedyne miasta, które utrzymały swoją pozycję w analizowanym okresie.

W tabeli 2 zawarte zostały informacje dotyczące tego, jak zmieniały się miejsca badanych miast w rankingu finansowej konkurencyjności.

Tabela 2

Zmiany w rankingu finansowej konkurencyjności
wybranych miast województwa zachodniopomorskiego w latach 2005–2010

Miasta	Pozycja w rankingu (zmiana w stosunku do roku poprzedniego)					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Świnoujście	1	1 (0)	1 (0)	1 (0)	1 (0)	1 (0)
Kołobrzeg	2	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)
Świdwin	3	6 (+3)	9 (+3)	8 (-1)	4 (-4)	5 (+1)
Koszalin	4	5 (+1)	3 (-2)	4 (+1)	7 (+3)	6 (-1)
Szczecin	5	3 (-2)	6 (+3)	7 (+1)	8 (+1)	4 (-4)
Stargard Szcz.	6	4 (-2)	4 (0)	3 (-1)	3 (0)	3 (0)
Białogard	7	7 (0)	5 (-2)	6 (+1)	6 (0)	9 (+3)
Szczecinek	8	8 (0)	8 (0)	5 (-3)	9 (+4)	7 (-2)

Miasta	Pozycja w rankingu (zmiana w stosunku do roku poprzedniego)					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Wałcz	9	9 (0)	7 (-2)	9 (+2)	5 (-4)	8 (+3)

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Statistica.

Wartość wydatków inwestycyjnych w przeliczeniu na mieszkańca w badanych miastach kształtowała się na zróżnicowanym poziomie: do 2008 roku najwyższy ich poziom był w Świnoujściu (2005 r. – 829,42 zł, 2006 r. – 838,16 zł, 2007 r. – 1210,62 zł, 2008 r. – 1698,03 zł), w latach 2009–2010 w Kołobrzegu (2009 r. – 1309,32 zł, 2010 r. – 1421,88 zł), natomiast najmniej wydatków inwestycyjnych w przeliczeniu na mieszkańca wykorzystały Stargard Szczeciński (2005 r. – 103,95 zł, 2007 r. – 127,3 zł, 2010 r. – 375,28 zł), Świdwin (2006 r. – 99,87 zł, 2008 r. – 72,11 zł), Białogard (2009 r. – 303,8 zł).

Obniżenia podatków lokalnych w największym stopniu wykorzystywane były przez Świdwin, w którym w badanych okresie wartość obniżeń podatków w przeliczeniu na mieszkańca kształtowała się od 108 do 144 zł. Natomiast najwyższe wartości ulg podatkowych w przeliczeniu na mieszkańca w 2005 roku wystąpiły w Świnoujściu (47,87 zł), w latach 2006–2008 kształtowały się od 15 do 47 zł i odnotowane zostały w Wałczu, następnie w Szczecinku (2009 r. – 20,79 zł, 2010 r. – 23,67 zł). Również w Wałczu w latach 2005–2007 wystąpiły najwyższe wartości zwolnień podatkowych w przeliczeniu na mieszkańca, a ich poziom wynosił od 16 do ok. 19 zł, a w latach 2008–2010 w Świdwinie i wzrosły do ok. 58 zł.

Najwyższym poziomem finansowego czynnika konkurencyjności w przeliczeniu na mieszkańca, jakim są pozyskane środki zewnętrzne, w latach 2005–2009 charakteryzował się Kołobrzeg (2005 r. – 1245,06 zł, 2006 r. – 415,10 zł, 2007 r. – 177,84 zł, 2008 r. – 2973, 23 zł, 2009 r. – 309, 63 zł), w 2010 roku Szczecin (783,95 zł).

Poziom wydatków na promocję w przeliczeniu na mieszkańca w badanym okresie najwyższy był natomiast w Świnoujściu.

Zmiany w wykorzystaniu poszczególnych finansowych czynników konkurencyjności przez miasta są powodem zmian pozycji miast w rankingu finansowej konkurencyjności.

Najwyższe noty w rankingu finansowej konkurencyjności należą do Świnoujścia i Kołobrzegu, jako miast głównie turystycznych. Najniższe pozycje mają: w 2005 i 2006 roku Wałcz i Szczecinek, w 2007 roku Świdwin i Szczecinek, w 2008 roku Wałcz i Świdwin, w 2009 roku Szczecinek i Szcze-

cin, a w 2010 roku Białogard i Wałecz. Niskie pozycje w rankingu konkurencyjności świadczą o tym, że dane miasta w najmniejszym stopniu wykorzystywały finansowe czynniki konkurencyjności.

Podsumowanie

Z przeprowadzonej analizy rankingowej 9 miast województwa zachodniopomorskiego pod względem wykorzystania finansowych czynników konkurencyjności wynika silna pozycja Świnoujścia i Kołobrzegu. Miasta te w badanym okresie charakteryzowały się stabilną przewagą konkurencyjną. Godny zauważenia jest fakt, iż miasta o największej liczbie ludności nie zajmują pozycji pierwszych w prezentowanym rankingu. Warto również zwrócić uwagę na to, iż miasta peryferyjne (położone w największej odległości od głównego ośrodka województwa, jakim jest Szczecin) charakteryzują się słabszą od pozostałych finansową konkurencyjnością.

Wobec wzrastającej rywalizacji między miastami zasadne jest ciągle kształtowanie przez decydentów wizerunku miast konkurencyjnych. Podnoszenie konkurencyjności lokalnej i regionalnej wymaga stałego ponoszenia wydatków związanych z kształtowaniem warunków do konkurowania i poprawy zdolności konkurencyjnej jednostki¹².

FINANCIAL COMPETITIVENESS OF CITIES – ON THE EXAMPLE OF WEST POMERANIAN PROVINCE

Summary

The process of ongoing economic globalization and the growing openness of local economies facilitate an increase in competition among cities. The competitiveness of cities means the ability to attract capital and to retain it within their limits. The article will analyze financial competitiveness of cities as well as factors determining its shape, such as: investment policy, raising funds from external sources, promotional spending,

¹² A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Ziolo, *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 268.

and such elements of fiscal policy as tax relief, tax exemption and tax cuts. The purpose of this paper is to assess the influence of financial factors on competitiveness of cities, in the example of selected cities of West Pomeranian Province. The ranking of financial competitiveness of nine cities of the region was created.

Translated by Emilia Barej